

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 24

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. — Рівне: РДГУ, 2002. — 176 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики громадянського виховання, а також з питань педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в дошкільних закладах, сучасній школі, вищих навчальних закладах та позашкільних установах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також працівників позашкільних установ.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 29.11.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет
ISBN 966 — 7281 — 07 — 5.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

СКАУТСЬКИЙ РУХ: СПЕЦИФІКА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Моральний стан суспільства визначається рядом основних чинників, серед яких одне з перших місць належить відношенню суспільства до дітей. І те, що в сучасній складній економічній та політичній ситуації турбота про дітей не відсунулась кудись в сторону, свідчить про незагублений моральний потенціал нашого народу. Кожне покоління прокладає свій життєвий шлях. І якщо дорослі можуть жити по інерції, то дітям і підліткам притаманна психологія пошуку і бажання зробити те, що до них не вдавалось зробити нікому, вийти за межі, які дорослим часто здаються невизначеними. І тут не можна не сказати, що назва дитячої організації скаутського (від англійського scout – розвідник) є надзвичайно вдалою. Вона дає можливість підкреслити романтичний характер юного покоління і таким чином вселити в дитячу свідомість віру у власні сили і можливість творити власні справи. Скаутський рух, звичайно, не є першою спробою надати певної організаційної структури та ідейної спрямованості дитячим об'єднанням. Але скаутизм виявився найбільш гнучкою організацією дітей і дорослих ХХ століття, який зумів себе зберегти в умовах змінюючого світу.

Появу організованих дитячих рухів, напевно, не можна вважати “випадковістю, як і не можна все пояснювати запрограмованими кон'юктурними міркуваннями певних політичних сил” [3, 5-6]. Головним мотивом формування дитячих рухів та організацій є бажання суспільства через тих, хто не тільки із-за службових обов'язків, але й за власною ініціативою хочуть стихійність дитячої енергії, бажання пригод і романтики, потребу в грі і розвитку фантазії поставити під контроль свідомості і дорослої відповідальності перед теперішнім та майбутнім дітей та підлітків.

Майбутній досвід підводив до необхідності формування такої дитячої організації, яка б “враховувала психологію дитячих інтересів і уподобань, а також готувала дітей до дорослого життя, формувала навички того чи іншого ремесла, виховувала розуміння обов'язків громадянина.” [1, 7-8] Відповіддю на цю суспільну потребу і став скаутський рух (бойскаутів-хлопчиків, герлскаутів – дівчаток).

Цей рух не виник стихійно і не породжувався в муках спроб та помилок. Він був теоретично підготовлений. В роботі скаутських союзів враховується потяг дітей до романтики, спілкування, інтерес до яскравих масових міроприємств. В діяльності скаутів широко використовується кольорова символіка, різноманітні церемонії та свята. У скаутів своя уніформа, прапори, велика кількість відзнак. Масовість та святковість більшості міроприємств, психологічна атмосфера цих міроприємств полегшує сприйняття ідеалів скаутизму не тільки розумом, але й вірою, почуттями.

У скаутських організаціях розробляються програми, спеціально пристосовані до різних вікових груп. Дані програми розділені на декілька старій – так званих “планів просунення”, що визначають процес росту скаута від молодших сходинок до рівня керівника.

Скаутські організації на всіх рівнях залучають велику кількість дорослих для роботи з дітьми та молоддю. Безпосереднє постійне керівництво скаутськими організаціями та їх підрозділами здійснюють професіонали та скаутери. Професіоналами, професійними скаутами є ті, хто будучи у складі скаутського руху, віддає весь робочий час керівництву чи роботі в адміністративних органах скаутизму, отримуючи за це відповідну матеріальну винагороду, заробітну плату. Категорію скаутерів представляють дорослі, залучені до роботи на добровільних засадах. Основна категорія кадрів скаутських організацій – скаутмайстри – дорослі керівники груп. Скаутмайстром можна стати у 21 рік. З хлопчиками – скаутами працюють чоловіки, з дівчатками – жінки. Скаутмайстер (чоловік чи жінка) рекомендується групою громадян чи установою, церквою, громадською організацією. Рекомендації ретельно переглядаються, оскільки вважається, що виховання скаутів, згідно з цілями скаутських організацій можна довірити людям високоморальним, що користуються повагою в суспільстві.

Виховання кадрів направлено на те, щоб дорослі керівники були щирими хранителями всіх скаутських цінностей. Для скаутмайстрів є обов'язковим виконання Клятви та Закону скаута, всіх ритуалів. Велике значення надається формовому одягу, який відмічає професійні досягнення дорослих керівників. “Дорослі повинні пам'ятати: дитина – найголовніше. В цьому – ключ до вирішення всіх проблем.” (Національна Рада скаутів США) Скаутизм є достатньо продуманим, гнучким і багатогранним дитячим рухом [6]. Діяльність дітей у скаутському русі виступає можливою з ряду причин. Перебування у ньому є умовою набуття досвіду соціальної поведінки, формування соціально значущих якостей особистості; розвиває потребу соціального та особистісного вдосконалення.

Ідеал скаутизму – “розвивати себе як людське створіння” [5, 170], – не можна реалізувати на основі одного теоретизуватися. Поважати інших людей, бути в згоді з навколишнім світом, поважати інших людей, як фахівців та інші ідеали скаутизму реалізуються через конкретну діяльність кожного скаута. Природньо, що процес виховання будується з урахуванням як статевих, так і вікових особливостей дітей та підлітків. Сучасні скаутські організації, як правило, мають три вікові групи: **1-ша вікова група** – 7-10 років. Для хлопчиків створюються групи молодших скаутів – кабскаутів (cub – дитя,

цуценя). Для дівчаток – групи брауніскаутів (brownie – пташенята); **2- га вікова група** – 11-14 років. Мають назву “розвідники”. Групи об’єднують хлопчиків - бойскаутів, дівчат – герлскаутів; **3- тя вікова група** – 15-21 роки. Хлопчики об’єднуються в групи “дослідників”. Дівчата об’єднуються в групи “гідів”. Тут буде доречним зауважити наступне. Хлопці-розвідники, тобто ті, хто прокладає шлях, хто йде першим у невідомість. Гід провідник по вже дослідженому. Мабуть, зміст цього у тому, що уже з раннього дитинства виховується повага до жінки, формується у хлопчиків чоловіча відповідальність ризику і сміливості. А у жінок виховується почуття оберегу.

Зміст роботи скаутських організацій визначається програмами скаутів трьох вікових груп. Багато десятиріч діє програма “вовченят” (wolfcubs) для молодших скаутів. Р. Баден-Пацем поклав в основу цієї програми “Книгу джунглів” Р. Кіплінга і, перш за все, історію індійського хлопчика Мауглі, який став членом вовчої стаї. Об’єднуються молодші скаути в “стаї”, які мають назви тварин, птахів; збори проводяться в “логвищах”.

Бажаючі стати скаутами (наступна за кабскаутами позиція) проходять “ранг новачка”. Далі вони можуть стати скаутами другого класу та скаутами першого класу. В сучасних програмах цим рамкам відповідають: “Знак скаута” та “Зразковий скаут” (найвищий тип). Для стримання знаків скауту треба знати історію скаутських організацій, виконувати клятву та Закон скаута, брати участь в роботі загону, виконувати певні тести. Для того, щоб отримати ще вище звання “Лідер скаутів”, треба взяти участь у поході в гори, чи у поході по річці на каное, власноруч виготовити модель карти, радіоприймач і таке інше. Для того, щоб краще задовільнити інтереси скаутів, в організаціях розробляються програми для міських та сільських скаутів, а також авіаскаутів, морських скаутів, скаутів, що мають фізичні вади. Група скаутів, яка працює за загальною програмою, самостійно може визначити специфічні напрямки своєї діяльності. Трудові “ранги” скаутів та гідів являють собою своєрідну практику заробляти гроші, скаути дають платні концерти, вирощують овочі та фрукти для продажу.

Вже з початку виникнення скаутизм притримувався правила, згідно якому кожен скаут повинен оволодіти будь-якою практичною професією: скаут-телеграфіст, скаут - кравець і т.д. Ми солідарні з твердженням Грибанової Г.І. про те, що “проходить скаут по вулиці, бачить розбите скло, своє уміння вставляти вікна він відразу ж використовує... Бачить поломаний паркан – відразу береться за ремонт. І так у всьому. Це справжній “господарський” підхід до всього, що має велике виховне значення [2, 26-32]. Уже сам вступ у скаутську організацію передбачає усвідомлення і дотримання особливо відповідних правил, визначених у Присязі. Кожен скаут приймає Присягу, в якій говориться: “Я, клянусь робити все краще, на що я здатен, з честю виконувати свої обов’язки перед Богом і своєю Країною, завжди і в усьому допомагати іншим людям, дотримуватись Закону своєї групи, Закону скаутів.”

Ідеали Закону скаутів високі, адже тільки наслідування цим ідеалам і їх чесне дотримання стати такою людиною, яка виступала б зразком для всіх інших. Скаут є у своїх ділах славний, сумлінний, точний і ощадний. У поведінці супроти інших справедливий, ввічливий, братерський, доброзичливий та зрівноважений. Виховання національної самосвідомості, фізичного загартування, високої моральності, любов до праці та безкорисливої добродійності – ось головні чинники скаутизму. Як наголошував Тисовський О., три добрі діла на день дають 1095 добрих діл, сповнених одним чином організацій в одному році. Отже, уклад зі 100 членів дає в однім році своєму народові 109500 добрих діл [7, 31].

А тому уже сьогодні необхідно подумати над продовженням відповідних форм і методів діяльності скаутських організацій, які практикувалися для забезпечення спадкоємності поколінь у молодіжному русі і на цій основі формувати громадянські цінності підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баден- Пауелл. Інструкція для скаутів. – 1898.
2. Грибанова Г.І. Скаутизм як виховна система. //Педагогіка. – 1992. – N5-6. – С. 26-32.
3. Гурін Е.А. Піонерія і скаутизм. – Київ, 1999.
4. Документи Національної Ради Скаутів США.
5. Лебединський В.В. Дитячий демократичний рух. Сучасний скаутизм. – М., 1979. – 170 с.
6. Морейон Ж. Тільки не треба думати, що ми виховуємо еліту //Комсомольская правда. – 1991. – 15.08.
7. Тисовський О. Пласт. – Львів, 1913.

Одержано редакцією 12.09.2002.

УДК: 37. 03. 001. 73 (09)

Є.І. КОВАЛЕНКО

ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ПЕДАГОГІВ У СТВОРЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ ВИХОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Народна мудрість звертає нашу увагу на те, що сьогоднішнє - це минуле, звернене у майбутнє. Саме тому, розбудовуючи систему освіти в Україні, ми все частіше звертаємося до надбань педагогічної

ЗМІСТ

Передне слово.....	3
Сагач Г.М. Духовні джерела України.....	4
Чикалюк З.О. Духовно-моральний розвиток особистості в позашкільному закладі.....	8
Бричок С.Б. Викладання християнської моралі: екскурс і історію.....	12
Лавренюк В.М., Ціпан Т.С. Громадянське становлення свідомості і самосвідомості старшокласників в навчально-виховному процесі.....	15
Дем'янюк Т.Д. Інноваційна діяльність педагогів.....	18
Тимошук Н.С. Впровадження активних форм і видів діяльності старшокласників в умовах особистісно зорієнтованого виховання.....	20
Рабченко Т.С. Педагогічні технології управління виховним процесом в сучасній школі.....	26
Безкоровайна О.В. Проблеми виховання учнівської молоді в душі толерантності: інноваційний аспект.....	28
Дем'янюк Т.Д., Кириленко С.В., Камінська Є.І., Гавлітіна Т.М. Положення про українську національну школу-родину.....	31
Страшний В.І. Соціально-педагогічні умови модернізації змісту виховання учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл на родинних традиціях українського народу.....	40
Петренко В.В., Дежнюк Г.С. Впровадження інноваційних форм національно-патріотичного виховання в позаурочній діяльності учнів сучасної школи.....	43
Мельничук Л.С., Байрамова М.Г. Діяльність методичної служби району: інноваційний підхід.....	47
Делідон С.В., Семенчак М.І. Превентивне виховання дітей та юнацтва в сучасній школі.....	49
Єнін В.М., Гордієвич Г.В. Естетичне виховання школярів у системі діяльності Малої академії народних мистецтв та ремесел.....	51
Умурзакова Т.Ф., Умурзаков С.Д. Інноваційна діяльність педагогічного колективу Рівненської державної гуманітарної гімназії.....	54
Гурінчук Л.С., Дем'янюк Т.Д., Мельничук В.Ф. Цільова творча програма превентивного виховання школярів.....	64
Кособуцька Г.П. Сучасна сім'я як основний фактор соціальної реабілітації дітей-інвалідів.....	71
Сойчук Р.Л. Сучасний стан трудового навчання в об'єднаній школі Великої Британії.....	75
Середович В.В. Розвиток творчого мислення молодших школярів засобами образотворчого мистецтва.....	79
Кулакова Л.М. Особливості розвитку творчості у підлітковому віці.....	85
Белова С.А. Концепція вчителя у педагогічній системі представників Бременської школи.....	87
Сременко Л.В. Підготовка майбутніх педагогів до реабілітаційної роботи в інтернатних закладах.....	89
Свириденко С.О. Активні методи навчання і виховання у формуванні здорового способу життя школярів.....	92
Зубілевич М.І. Скаутський рух: специфіка виховного процесу підростаючого покоління.....	98
Коваленко Є.І. Використання спадщини вітчизняних і зарубіжних педагогів у створенні інноваційних виховних технологій.....	99
Дупак Н.В. До питання національного виховання у Німеччині кінця XVIII–початку XIX століття.....	105
Головко М.Б. Проблема виховання духовності особистості в історії педагогічної думки.....	108
Савченко І.Д. Генеза виникнення та формування довіри у дітей.....	112
Курінна С.М. Використання народних сміхових традицій у вихованні почуття гумору дошкільників.....	116
Кривошея Н.Б., Кривошея Д.В. Початкове економічне виховання старших дошкільників засобами дитячої літератури.....	121
Захарова Н.М. Система пізнавальних завдань як основа формування операційних знань молодших школярів.....	125
Гоголь Н.В. Розвиток мовлення школярів в системі початкової літературної освіти.....	127
Процюк В.М. Використання потенціалу української народної музичної творчості у морально-естетичному вихованні школярів.....	132
Одерій Л.С., Роздимаха А.І. Розвиток естетичного ставлення до оточуючого – засіб оновлення системи естетичного виховання дітей.....	134
Дятленко Т.І. Естетичне виховання старшокласників засобами літературного пейзажу.....	138
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем'яненко І.О., Федорова І.Л. Готовність випускників Рівненського державного гуманітарного університету до професійної діяльності.....	141
Буцяк В.І. Фортепіанна підготовка студентів вищих педагогічних закладів на основі історико - стилісового підходу.....	151
Маковська О.О. Проблема наступності в системі школа – вуз у вітчизняній педагогіці.....	153
Михальська В.Р. Управлінський аспект професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.....	156
Сингаївський Д.В. Художнє конструювання – важливий етап підготовки вчителя загальнотехнічних дисциплін до творчої праці.....	158
Цюлюпа С. Д. Вільний час студентів як соціально-педагогічна проблема.....	162
Михайліченко І.В. Фізичне виховання працівників органів внутрішніх справ у контексті формування їхньої професійної культури.....	167
Відомості про авторів.....	172

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

**Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету**

Випуск 24

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор збірника наукових праць Дем'янюк Т.Д.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.09.2002 р. Підписано до друку 29.11.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,8. Обл. вид. арк. 25,66. Замовлення № 16/1 Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 176 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 5.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики громадянського виховання, а також з питань педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в дошкільних закладах, сучасній школі, вищих навчальних закладах та позашкільних установах.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також працівників позашкільних установ.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20